

Слави Дончев

БУЛГАРИТЕ

София, 2024

© Издателство „Изток-Запад“, 2024

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

За корицата е използван опит на автора да възстанови първоначалния вид на Мадарския конник.

© Арх. Слави Дончев, автор, 2024

© Андрей Димитров, оформление на корицата, 2024

ISBN 978-619-01-1395-9

СЛАВИ ДОНЧЕВ

БУЛГАРИТЕ

Нужно е да знаете за делата на вашите
отци, както знаят всички народи за себе
си на свой език и имат история; така
всеки техен учен знае, разправя и се
хвали със своя род и език!

Паисий Хилендарски

Развитие на култура е невъзможно без
знание на собствената история и без
определено към нея отношение.

Л. Н. Гумильов

Драги съвременнико, не можеш всичко.
Бъди обаче съгласно с уменията и
възможностите си всичко, което можеш.
Това е твоят дълг към връстниците ти
българи и към славната
и вечна България!

Авторът

За удивителния човек Слави Дончев и търсенето на българската прародина

С архитект Слави Дончев се запознах преди тридесетина години на едно събиране, посветено на Монголия. Трябва да кажа, че по онова време за България Монголия беше братска държава. Мнозина българи работеха тогава там и трупаха наблюдения върху бита и душевността на монголския народ. Затова и на сбирките на „Приятелите на Монголия” присъстваха много и най-различни хора, като Слави Дончев напълно заслужено заемаше достойно и важно място сред тях. Още през 60-те години на миналия век той живее и работи в Монголия, като много внимателно изучава музейните сбирки, подробно се запознава с изкуството, културата и архитектурата на монголците. Идеята, която той носи от България, че в далечното минало монголците са контактували с предците на днешните българи, се потвърждава напълно от откритите от него в Централна Азия културни паралели и съпоставки.

От своите пътувания в Изтока Слави Дончев донася множество артефакти, които изследва в продължение на десетилетия, като открива все нови и нови сходни елементи, черти и тенденции между монголската материална култура и културата на българите. Следват публикации, доклади и съобщения, които се изнасят пред внушителни, в това число и строго академични аудитории и форуми у нас и в чужбина. Повтарям, всичко това започва през 60-те години на миналия век, когато в България все още не съществува монголистика. Тогава да се говори за интердисциплинарни изследвания е ерес, а първите български пратеници в Улан-Баторския университет тепърва навлизат в дебрите на монголската граматика.

Слави Дончев пръв у нас започва да говори за Монголия, подчертавайки необходимостта да се изучава нейната материална и духовна култура, ако не самостоятелно, то поне успоредно с българската. Дълбоко заинтересован от централноазиатското изкуство, постепенно Слави Дончев разширява кръгозора на своите интереси. Неговото внимание привличат

древните български паметници – Плиска, Мадара и Преслав, и т. н. Най-старите съоръжения, построени някога върху днешните български земи, по негово мнение имат свой уникален произход, свързан с онези чужди култури, които оказват най-осезаемо влияние върху формирането на художествените, в това число и архитектурните вкусове на българите.

Трябва да призная, а с това се съгласява и самият Слави Дончев, че неговите публикации освен строго научни, носят и популярен характер. В негова защита обаче ще кажа, че такива дискуссионни публикации много често вършат по-полезна работа, отколкото навяващите скука академични разсъждения. Според мен ролята на Слави Дончев е да събуди общественото мнение и да го насочи към толкова важни за нас, българите, теми и проблеми. В крайна сметка с негова помощ и усърдие някои древни български исторически и културни паметници заеха достойно място в списъка на охраняваните от ЮНЕСКО, какъвто е примерът с националния символ на България – Мадарският конник. Слави Дончев успя да докаже на нашите родни политици и учени, че в културата няма граници, че културните универсалии се споделят от много народи и присъстват в много, често дистанцирани една от друга култури.

Съзидателната енергия на Слави Дончев е забележителна! Удивително е, че и днес продължава толкова целенасочено и задълбочено да разнища българското минало, търсейки неговите корени. На това би завидял всеки учен!

В предлаганата книга „Българите“ ще намерите много материали, изнесени като доклади и съобщения, публикувани в множество строго научни, както и в някои популярни издания. Събрани в едно, тези разсъждения най-добре характеризират техния автор – човек, който всеотдайно анализира миналото, за да очертае нашето бъдеще.

От все сърце честитя на арх. Слави Дончев 90-годишния юбилей и му желая здраве и много години творчески живот!

**Проф. дфн Александър Федотов,
Директор Център за източни езици и култури,
Софийски университет „Св. Климент Охридски“**

ПРЕДГОВОР

Уважаеми Читателю,

Пред Вас е книгата за българите. Предлагам Ви, преди да разлистите страниците ѝ, да се запознаете с данни за тяхната прародина, предистория, материална и духовна култура и традиции по време на кратка експедиция по картата. Ще посетим Азия и Европа, но ще надникнем и в Америка, континенти, свързани преди около 12 000 години през Берингия, със съвременна Якутия, известна като зона на Сибирско-Американската палеоарктическа култура. Това е земята, от която берингите-монголоиди емигрирали вероятно поради промени в климата и на изток и на запад, разпространявайки една и съща материална и духовна култура и в Америка, и в Южен Сибир, и в Централна Азия към бреговете на Жълтата река. Ето някои особености на разнасяната от тях култура:

1. Дуалистичен светоглед, развил се в Централна Азия в култа към Тенгри, за да достигне и до китайския даосизъм и до японския шинтоизъм;
2. Представа за строежа на света;
3. Митът за костенурката, носеща на гръб земята;
4. Рисунъчно писмо, символ „дълголетие“, известен и в цяла Евразия;
5. Прадревно летоброене, достигнало по-късно към 3-то хилядолетие пр.н.е. и в Китай, Индия, Двуречието и Египет, съдържащо елементи, свидетелстващи за общ произход.

По тази територия текат реки с име Яна, каквато има и в България (Луда Яна); Кама, каквато във Варненско знаем с две имена: Камчия (като Кама във Волжо-Камска България) и Тича (която тече като Тиса в Унгария – древната територия на Атиловата „империя“ Панония, земя и на Първото българско царство по времето на кан Крум¹ през IX в.).

В централноазиатската си родина българите живеят заедно с други животновъди-коневъди в многорасовата, разноетнична и разноезична държава на хуните, обединени от общата им мобилна култура.

1. Непрекъснатото повтаряне на началното „К“ в титлата „кан“ и в съчетание с имена като Курт, Крум и други е причината на места да отбелязваме само името без титлата. Също на места отбелязваме само българи, славяни или траки без определението старобългари.

Уважаеми Читателю,

Тук е мястото да се запознаете с някои от често срещаните в текста термини, означения, примери и артефакти, които използваме. За улеснение те са разделени по място:

В Централна Азия сред животновъдите-коневъди живеят и българи. Като част от хунската държава до и след 209 г. до н.е. те са **ХУНОБУЛГАРИ**. След появата на западните хуни в Европа, в техните обединения участват и **БУЛГАРИ** (наша терминология) или „хунобългари“ (по В. Н. Златарски, 1918 г.). Като такива те се появяват заедно и с други пришълци – **СЛАВЯНИ**, в земите на **ТРАКИТЕ** – тук всички тях след 681 г. наричаме **СТАРОБЪЛГАРИ**. За различаване ще приемем: **старобългари-българи**, **старобългари-славяни** и **старобългари-траки**. Името **БЪЛГАРИ** запазваме само за границите на Балканския полуостров след създаването на Първата българска държава.

ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ преди 209 г. пр.н.е.

Разбираемо е, че със съседен Китай хуните са имали контакти не само по време на военни стълкновения, но и чрез погранични пазарища за размяна на стоки и зърно. Китайски извор споменава освен някакво „хунско писмо“ и това, че хуните са използвали същевременно и китайските йероглифи. Изненада предизвикват обаче данните за поява сред хуните на монаси, разпространяващи Учението на Буда, заедно с образи на животни-символи, присъщи на будизма и на индуизма: слон, лъв, еднорог, Гаруда – царя на птиците, които се смесили с образите на животни от местния календарен цикъл в екзотичен зодиак без астрономическо значение. В пещерата Цаган гол в Монголия археолози откриват писмени знаци, сред които се съдържат и такива, сходни с клейма на индийския император Ашока Маурия (274-236 г. пр.н.е., изпратил будистките монаси мисионери в Централна Азия). Още по-удивителното е, че в същата пещера откриват всички знаци, известни от ранни надписи по камък на старобългарските владетели от VIII в.!

ЦЕНТРАЛНА И СРЕДНА АЗИЯ след 209 г. пр.н.е.

През 209 г. пр.н.е. бил създаден Централноазиатският хунски племенен съюз. Веднага след това този племенен съюз предприел колосална за времето си експанзия последователно във всички посоки. На запад срещу

съседите юечжи вероятно са действали повечето булгари от днешен Казахстан, където масив във веригата Тянь Шан се нарича и до днес Булгар и има два върха – Тенгри и Омуртаг! След разбиването на юечжите хуните се разделили на две колони, едната от които продължила на запад, заобиколила Каспийско море и се спуснала до Предкавказието и Закавказието, в Грузия, Албания (днешен Азербайджан) и Армения през II в. пр.н.е.²

Втората колона преследвала юечжите през Амударя и Сърдаря в Афганистан и Гандхара, по това време обетована земя за будизма и културата му. Булгарите били посрещнати много добре от афганците, вероятно поради предварителното им запознаване с монасите будисти и със санскритския им език. След като прекарвали тук с тях три-четири века, оставили не малко следи за добросъседски връзки, заедно с доброто си име.³ След появата на „белите“ хуни (ефталити) през III в. булгарите се изтеглили по източния бряг на Каспийско море, край височините Голям Балхан и Малък Балхан, имената на които впоследствие те донесли на Балканския полуостров. Заобиколили от север Каспийско море и по пътя на Първата колона достигнали само до Предкавказието, където през V в. Захария Ритор дава сведения за „13 хунски народа“, сред които и БУЛГАРИ. Тук, където уседнали, в края на V в. булгарите били посетени от арменски свещеници, които изучили езика им, покръствили ги и им превели евангелието на хунски език! След разпадането на Атиловата империя през 453 г. тези „13 хунски народа“ заедно с булгари и с булгари – преселници от Армения, станали част от населението на Голямата държава на кан Ирник/Ернък и на Старата Велика България на кан Курт/Кубрат.

ИЗТОЧНА ЕВРОПА

374 г. хуните са вече тук

Нека се запознаем с резултатите от идването на хуните в Европа, както и с контактите им със завареното местно население през тази епоха.

В това отношение са важни артефакти, прояви и имена, които не могат да се отнесат както към наследството на античните цивилизации, така също и да се свържат с местни култури:

1. Първи известен предводител на хуните в Европа е Баларама, име, останало без обяснение за произхода му и до днес. (Ние обаче го свързваме с Баламир.)

2. Китайски извори и автори отбелязват, че след горните събития Хунският племенен съюз завладял цяла Средна Азия и достигнал до Каспийско море (по В.Каховский), което според нас булгарите задминали, появявайки се в Закавказието през II в.пр.н.е., анахронизъм според някои автори, но точно според арменска и сирийска хроники!

3. В музея на гр. Кабул – Афганистан, върху камък е написано: „Всички жени на света да се съберат няма да родят дете, по-красиво от това на булгарката!“

2. Хуните начело с кан Улда (или Улдин) превземат Кастра Мартес (съвременния град Кула на територията на България), превръщайки го в център на кампаниите им към Цариград или Рим.
3. През V в. се създава хунската държава (някои я наричат „империя“) на кан Атила/Авитохол от Именника на българските канове, живял 300 години (същото знаем от извори и за един китайски император)! Резиденцията на Атила била в Панония, съвременна Унгария. Името на Атила (като Атли, Етцел) достига с немските саги и с „Песен за нибелунгите“ до Скандинавия, Англия и дори до Исландия. В Унгария се е запазило и като женско име – Етел. Знаем няколко случая в България (в гр. Русе, гр. София).
4. След разпадането на „империята“ на Атила двама от синовете му заедно с водените от тях хуни се заселват по течението на реките Вит и Осъм на територията на днешна България.
5. Малкият Атилов син Ирник създава в северното Причерноморие „Голяма държава“ – земя на утигурите и кутригурите. За възможна връзка на създателите на руския героичен епос с волжко-камските булгари е писано (Ф. Бадаланова, 1984 г.). „Землепроходецът“ Ермак е предводител на отряд казахи, завладели през XVI в. половината Сибир и природните му богатства. Дали името на кан Ирник/Ернат не би подкрепило това мнение? След неговата смърт „землепроходецът“ Пенда продължава на изток!? (акад. Окладников, А., 1979 г.). Налага се сравнението с женското българско шопско име Пенда.
6. През VI в. кан Курт създал Старата Велика България, обединявайки остатъците от: Атиловата „империя“, Голямата държава на кан Ирник, 13-те хунски народи от Предкавказието, кучи-булгарите и т. нар. „преселници“ булгари от Армения, както и закъснели пришълци от Централна Азия. Името на кан Курт (тотемно, означаващо вълк) се среща в немски – Курт, и в английски – Кърт. Второто му име във византийските хроники – Кубрат, идва от древноуйгурския глагол „кубра“ със значение „събирам“ (събрал народите, а крайното „т“ е добавено от хронистите). В немския език се среща и титлата „хаган“ – в името Хаген. Трудно било бързото обединяване на събраните народи и към средата на VII в. хазарите разрушили Старата Велика България.
7. Синовете на Кубрат заедно с водените от тях народи се пръснали: Котраг – в Поволжието, където била създадена Волжко-Камска България; Исперих – по долното течение на Дунав, северно и южно от реката; Кубер – в Керамисия, в долината на река Аксиос, която нарекли Вар-даря/Вардар.
8. Появата на булгари по Дунава и във Вардарско създала стратегическата ос за развитието на Първото българско царство, която

- била реализирана през IX – X в.
9. В края на IV-V в., в азбуката на западните готи се появили:
 - а) китайски йероглиф Я, макар и преобърнат Ъ;
 - б) санскритското число/цифра 5 – изправено Ч, и обърнато – Р;
 - в) три хунски тамги: .Именникът на българските канове бил датиран по т. нар. Прабългарски – т.е. Централноазиатски календар, по тамошния календарен цикъл.
 10. В килим от XVI в., в музея на гр. Берген, Норвегия, сцената „Раждането във Витлеем” е заобиколена от кръг с 12-годишния централноазиатски календарен цикъл, съдържащ индийските животни слон и еднорог, китайския йероглиф Шан, китайската триграма „огън” и орнамент, известен като символ „дълголетие” у американските индианци. Същите символи срещаме и в Централна Азия както по женските дрехи от Волжко-Камска България, така и като орнамент „канатица” по българските чипровски и пиротски килими и до днес!
 11. Над село Ситово край гр. Пловдив, България, в скала е изсечен надпис, който започва със санскритското число 5 – Ч, и съдържа идеограма рало, запрегнато с две рогати животни. От надписа се интересуват и европейски учени, но той остава неразчетен и до днес!
 12. В инвентарен каменен надпис за оръжие от Мадара, Шуменско, на гръцки език и с гръцки букви, в текст без словоразделяне се съдържат два китайски йероглифа, единият, означаващ бойна секира, а другият, означаващ копие, напълно в контекста на надписа!
 13. Старобългарският кан Кардам е с име от индуистката митология – Кардама.
 14. В Рила планина се появява връх Мусала, който също е свързан с индуистката митология.
 15. Името Буда в Енциклопедия Италиана се свързва с фамилията на Атила.
 16. Будапеща е столицата на Унгария в древната Панония, в „империята” на Атила.
 17. Името Буда се е запазило даже сред българите от XX в.: мъжко – Буда, Буди, Будьо, Буде; женско – Будинка; фамилно – Будинов, Будев.
 18. В Швеция, край гр. Будафорс минава пътят за столицата Стокхолм, където археолози откриват бронзова статуетка на Буда от VI в.!
 19. По недатирана „селска рисунка” (също от Швеция) отново сцената „Раждането във Витлеем” е заобиколена от животни като слон, лъв, еднорог, кон, дракон (индийския Макара?) и митичната птица Сирин.

20. През IX в. старобългарите-българи приспособяват заварената гръцка азбука за своя говор с помощта на китайски йероглифи.
21. Засиленото последващо славянизирание на старобългарското общество води до необходимост от приспособяването на тази азбука и за нуждите на славянския говор – отново от старобългари-българи и отново с китайски йероглифи. След незначителни реформи този вариант на старобългарската азбука влиза в употреба и от много други народи, включително и в Азия.
22. В лятната резиденция на старобългарските владетели – Мадара, върху скала е създаден образът на конник с ореол, яздец във въздуха кон с неестествен ход, заобиколен от птица и куче, над агонизиращ лъв със забито в гърба копие. Между фигурите едва се чете надпис на гръцки език с гръцка азбука. Името, времето и поводът за създаването на паметника вече век са задача на археолози и изкуствоведи, български и чуждестранни. От 1979 г. релефът е включен в списъците на ЮНЕСКО и е под негова закрила. Светилище на Тракийския конник се е намирало недалеч от скалата. Някои изследвачи отричат връзката между Мадарския конник и Тракийския конник, но Мадарският ваятел несъмнено се е повлиял от неговите изображения, заедно с куче и лъв.
23. Върху камък от Преславската крепостна стена вероятно страж е надраскал небрежно сцена, подобна на Мадарската: конник, яздец по женски, следван от куче, а отпред птица. Над шлема му има хунска тамга. Под копието му, членовредена мъжка фигура напомня прободения с копие лъв в Мадарския релеф. (Още Амиан Марцелин отбелязва, че и в Европа хуните яздят по женски.) През Ранното Средновековие човекът, яздец кон, е важна личност. В немски се нарича рицар – РИТЕР, носи „сабля” - ЗЕБЕЛ и камшик бич – ПАЙЧЕ.
24. Някои изследвачи приемат, че конят на Мадарския конник е от степната порода, дребни, пъргави и издръжливи коне. След като хунобългарите възприемат от западните си съседи тежката, бронирана конница, се явява необходимост от нова порода коне, която да понесе около 100 кг броня на ездача и своята броня. Такава порода виждаме по пиедестала от паметника на китайския император Тай Цунг, VII в.: масивно тяло, къси крака, къса шия и едра глава. Това е породата и на Мадарския кон.
25. Арабски хронист споменава, че конете на българите пасяли оградени и ако някой ги язди в мирно време, бива убит. Скъпата порода трябвало да се пази.
26. И нещо интересно: втори арабски хронист споменава, че българите ядели месо заедно с горчиви треви. Приема се, че става въпрос за растенията на синапа, срещан в изобилие по степите на Черно-

морието. По този повод широка известност е получила една археологическа находка (началото на IX в) от кургани в Украйна – глинена стомна, с надпис „горушна“, което се превежда като горчица. Вече по това време сред запасите в кухнята на Карл Велики имало и гърнета с горчица! Как ли е стигнала горчицата толкова на запад? Двама руски археолози В. Ф. Генинг и А. Х. Халиков (1964 г.), изследвали Волгокамието, се занимават и с въпроса за произхода на името „булгари“. Те смятат, че хуните-вурогунди са булгари, свързвайки го с това на вурогундите в хрониката на византийския хронист Агатий, VI в. Агатий споменава хуните-вурогунди като смели войни, но изчезнали от погледа му, без да споменава дали са загинали, или се заселили в непознати земи. Ние имаме основания, които ще споделим по-долу, че вурогундите са именно бургундите, създали през Средновековието своя държава във Франция и донесли със себе си и въпросната горчица. Ето какво имаме предвид: катедралата в Реймс е мястото, където повечето френски крале са коронясвани с ръка не над католическо евангелие, а над такова, писано на глаголица и кирилица! Отново тук, в Реймс, в дома на един „каноник“ от XIII в., където стените са мозаечни керамични табла, виждаме четири хунски тамги, които образуват шахматна дъска. А в рамката около нея подскачат точно 12(!) самура – т.е. Сомора от Именника! Във второто табло, на основата на една от същите хунски тамги, откриваме орнамент от четири мъжки маски, с корона-лилия, точно както ги виждаме по съвременен български женски ръкав от Северна България! От своя страна, той е като прекопиран от такъв орнамент на стенен ковчор от... Чукотка, отново Берингия! Споменатата в трите елемента лилия тръгва оттук – от Чукотка на запад, и на изток – като символ на дълголетие и знак за последния месечен ден в календара на... ацтеките! Същата лилия украсява правата дългопола дреха на берингите в Чукотка, както и образа на прадед с бръсната глава в Централна Азия. Освен това я срещаме и в медальон от Преслав, както и в кана №7 на съкровището от Наги сент Миклош, в която шаман язди барс-тотем с... корона-лилия на главата! Хералдиците свързват лилията с френската Fleur de Lis, но се знае, че тя е пренесена във Франция отвън. Забравя се, че през V – VI в. меровингите, преди да се спуснат на юг от Рейн, са живели сред германоскандинавските съюзници на кан Атила! Изненадващата поява на булгари в Западна Европа получава доказателства и у проф. Фритцлер, който на основание на съчинение на историографа Авентинос пише статия „Общ произход на баварци и булгари“ (виж и статия по въпроса на проф. д-р Моско Москов: „България = Бавария“, 1998 г.).

27. Резултатите от археологически находки в Китай и в Европа по Долни и Средни Дунав установиха използването на един и същ тип рало! (И. Хенинг, 1982 г.). В находка от ранносредновековна Плиска са групирани няколко идеограми рало (С. Дончев, 2005 г.). Идеограма рало, запрегнато с две рогати животни, има и в Ситовския надпис (С. Дончев, 1971 г.).
28. В Средна Азия е известна дума „уран“, означаваща „боен вик“. В нея се корени глаголят „ур“ на алтайски потомци, със значение „удрям, бия, убивам“. В Европа потомци на германо-скандинавските Атилови съюзници използват боен вик „ура“ (hurra, hurray). Използват го и унгарци, руси и българи. През V в. римският историк Амиян Марцелин наблюдавал нападение на хуни, придружено със „страшни виковете“, което описал, но без подробности. Дали тогава той не е чувал повелителната форма на глагола „ур“, удължена с гръмовно и продължително „а-а-а-а“ (Удряй!, Събаряй!, Убивай!)?!
29. Брахманите в Индия, спазвайки ритуал, бръснели главите си, като си оставяли перчем. Етнографи откриха в села край Витоша останки от мъже с бръснати глави и перчем. Древните владетели от Именника на българските князе са също с бръснати глави, както и емигриралите след 865 г. отвъддунавски българи, наричани поради тази причина „стриголници“. Българите в Поволжието (според В. Н. Татишчев) преди да приемат исляма, имали „брахмански закон“. При придвижването си на запад богомилите също били наричани „стриголници“ – т.е. бръснати глави. Такива „стриголници“ се знаят сред „странници“ в Германия през XI в., а според утопията „Градът на слънцето“ на Томазо Кампанела някои мъже в Италия също бръснели главите си чак до XVI в.!
30. Обръщението „бай“ в българския език определя старшинство на отношенията в семейството – „бате, бати“ и се среща не само като фамилно име, но и като лично (Бачо Киро – Киро Петров Занев). В Унгария и в Румъния се е запазило като „Бачи, Бачо“, близко до българското „Бачо“. В руски срещаме „батьюшка“. В Монголия „Бате“ или „Бати“ е част от фамилно име – Батмунк, Батноров, Батжаргал и др., но и само Бат. В Китай „бай“ е част от име на уважаван, т.е. човек с прошарени вече коси. В Италия „Бачо“ предхожда фамилни имена – Бачо Бандинели (придворен скулптор на семейство Медичи), Бачо де ла Порта (собствено име на известния флорентински художник Фра Бартоломео), Бачо Биджио (архитект).
31. В старата монголска астрономия се споменава звезда с име Баган, заобиколена от 12 (!) звезди. През Централнозиатското Средновековие тук са известни владетелите Паган и Капаган. През VIII

в. в България управлява кан Паган. През XI в. в долината на Иравади, Бирма е известно царството Паган, управлявано от династия Паган, със столица Паган. След приемане на християнството в Рим започнали да се появяват еретици, наричани „погани“ (старинното „погани сонцем?“). Привлича вниманието ни и фамилното име Паганини, тъй като по нареждане от Ватикана тялото на великия композитор и цигулар не било погребано.

Ето че завършихме нашата кратка експедиция.

Уважаеми Читателю,

Преди да продължим, Ви дължа едно обяснение. При подготовката на книгата се оказва, че някои текстове от статии, писани и публикувани преди четиридесет, дори и петдесет години, изискват допълнения или даже поправка. Например: приемах, че борджаните, придружавали българите и в Средна Азия, и на Балканския полуостров, са били българи, името на които е претърпяло различни промени. Оказа се обаче, че и днес в Гоби, Монголия, живее племето „борджигини“!⁴ Най-вероятно те заедно с другите монголи са били съседите „кръстници“ на българите. На своя език монголите наричали „булга“ малкото зверче „самур“, което българите ловували. Българите използвали красивата му кожа както за украса на дрехи, така и като разменна монета („булга“ + добавка за множествено число „ар“ = „булгар“). По този повод последваха и допълнения. В арабски карти от 835 г., 1050 г., 1150 г. териториите около Долни Дунав са отбелязани като „Борджан“⁵, име – корен на макротопонима Добруджа, което служи и като обяснение за находките на индивиди с вторични монголоидни белези в погребения от близки некрополи. Още нещо: в Италия същите „борджигини“ вероятно имат връзка с прадедите на съвременните родове Борджиано, Боджиати, Борджиани и даже съвременната производна Ламборджини. Вероятно те са предците и на двамата папи Борджия (Борджа), заемали престола през XV в. в Рим, независимо че били благородници от Арагон, Испания.

ХУНОБУЛГАРИТЕ НА БАЛКАНСКИЯ ПОЛУОСТРОВ след VII в.

Към средата на VII в. Исперих води хунобългарите северно и южно от Долни Дунав, а брат му Кубер отвежда народа си в Керамисия, в долината на р. Вардар.

4. С. Бадамхатан, 1967 г.

5. J. Lelevel-Atlas, 1967 г.

След победата на Исперих над император Константин Погонат при Онгъла⁶ през 681 г. и след унищожаването на войската на император Юстиниан II в Западните Родопи през 688 г. била създадена стратегическата ос за териториално, историческо и културно развитие на новата държава България. След признаването на нейната независимост последвало завладяването на Добруджа, областта Варна, дала име на превзетия Одесос – Варна. Разпределени били земите и задачите на старобългарите: земеделието и охраняването на границите.

В литературата обаче VIII в. се споменава като „епоха на вътрешни размирици и външни опасности“ (В. Н. Златарски, 1918 г.). Но конфликти между пришълците българи и славяни не е имало, също както между тях и заварените тук траки. Славяните и траките се оказали лоялни съюзници и възприемали с разбиране създалата се естествено хегемония на българите – потомци на споменаваната „империя“ на Атила, на Старата Велика България на Курт/Кубрат, командващи войската...

Тогава? Появява се въпросът: дали не е имало конфликт между хунобългарите, дошли с Исперих, и заварените хунобългари, дошли на наша територия след 453 г.?

След разпадането на Атиловата „империя“ двама от синовете му отвели хората си на юг от Дунава, в земи по течението на реките Вит и Осъм. В продължение на цели два века те заемали тази византийска по това време територия, вероятно с разрешението на Цариград, в контакт с местната византийска администрация и с християнско население чак до появата на Исперих! Дали те не са поискали от него също да участват в управлението на новата държава? Вероятно е също техни отряди да са нападнали в

6. Византийските хронисти Теофан и Никифор са ни оставили почти една и съща версия за известното сражение между българи и византийци при Онгъла. Според тях византийската войска не щурмувала българския стан поради трудния терен около нея. Императорът пък заболял и отплавал да се лекува в Месемврия. Войниците сметнали, че той бяга и побегнали и те! Тогава страшните българи изскочили от укреплението си и ги нападнали. Тези две почти еднакви версии очевидно е трябвало да оправдаят император Константин Погонат за поражението. Това са само версии, и то византийски. Има ли обаче българска версия за сражението? След разглеждането на някои допълнителни странични факти имаме повод за разсъждение.

Какво имаме предвид за създаването на една българска версия?

Поне след като армията на Константин Погонат преминала проходите на Хемус, Исперих вече е знаел какво предстои. Най-лесното е било да поведе обратно конницата си през Дунава и да избегне битката. Той обаче не го направил въпреки сведенията за престижната многобройна византийска войска (около 60 000 души по сведения). Оставането му говори за две неща – за проявена храброст и за наличието на план за победа със собствените 15-20 000 конници българи при Онгъла.

Какъв може да е бил този план?

При всички положения Исперих е имал за съюзници по-рано дошлите на територията на днешна България българи, които да се включат в бойните действия и които да нападнат в гръб обсаждащите го византийци и да спечелят битката.

Една версия, която звучи много по-достоверно от версията на загубилите сражението, които се оправдават със “заболяването на императора” и с “недоразумението”, че войниците му “не разбрали какво се случва” и затова побегнали.

гръб обсаждащите Онгъла византийци и така да са спомогнали за победата! Така или иначе въпросът е бил решен и Исперих тръгнал на север срещу хазарите.

Тервел, наследникът на кан Исперих, е оставил добро име. Първо – с узаконяване на търговските връзки с Цариград с договор през 716 г., второ – с участие на българска войска в помощ на император Юстиниан II в опит да си върне престола, заради което Тервел получил местността Загоре, титлата Кесар и куп злато, което той раздал на войниците си. Ликвидирането на арабския десант за обсада на Цариград донесло нова слава на българското оръжие, а името на Тервел се появило в западните хроники. Царуването на Тервел завършило с победа над същия Юстиниан, който поискал да си върне подарената област Загоре. И след повторното сваляне на императора българската войска трябвало да му помага, но той бил убит. При честите смени на цариградския престол български войски стигали да стените на Цариград.

Изглежда, че с наследника на Тервел – кан Кормисош, започнала епохата на размирици и външни опасности.

Отношенията с Цариград се изострили, стигнало се до българско нахлуване до Цариград, което било отбито с жертви от българска страна. Последвала двойна акция от страна на Цариград и по суша, и по море, в която битка българската войска претърпяла поражение. Последвали отново добре подготвени походи на император Константин V срещу България, които също донесли поражения.

В българското общество се появили две течения: за мирни отношения с Цариград или за война. Те достигнали и до войската. За неуспехите войниците убивали предводителите си. Така загинали кановете Винех и Телец. Кан Сабин пък едва успял да избяга в Цариград. Бързи смени на престола свалили и кан Умар, но и новият Токту бил последван от същата участ – бил убит. Новият кан Паган решил да разговаря лично с император Константин V, но докато разговаряли в Цариград, византийците успели да отвлекат княза на славяните-севери Славун. Едва сключили договор с Цариград, българите оставили проходите в Балкана без достатъчно защита и византийската войска внезапно нахлула на север, разграбвала и опустошавала селища и изстребвала населението. Ето как и кан Паган бил убит.

Наследникът на кан Паган – Телериг, внимателно следял развитието на отношенията с Цариград и разбрал, че фракцията, искаща мир, поддържа тесни връзки с Византия. С хитрост той успял да узнае имената на шпионите и да ги избие. След два неуспешни похода по суша и по море срещу България бил сключен договор за мир. Междувременно Телериг изпратил войска в Македония, което довело до ново византийско нахлуване. То трябвало да бъде повторено и по море, но било осуетено от разразила се буря. Междусобиците в България обаче не престанали и Телериг решил да избяга в Цариград при Сабин.